

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת חיי שרה תשע"ד

אהבת חסד

ונדיבות לבו, שזכה לגמול חסד עם אברהם אבינו ושרה אמנו. אבל עפרון מעדיף כסף על פני עשיית חסד עם אברהם ושרה, ולכן במקום פרשה שלמה לזכותו, כתובה בתורה פרשה שלמה בגנותו, שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה (רש"י שם). "איש רע עין... חסר יבאנו".

רבקה - ההפך הגמור מעפרון החתי

מיד אחרי הפרשה של עפרון, מופיעה דמות הפוכה לגמרי, והיא - רבקה אמנו. רבקה היא ההפך הגמור מעפרון. עפרון בעל רצון לקחת, ורבקה בעלת רצון לתת. רבקה מציעה מעצמה לאליעזר לשאוב מים לכל גמליו. שאיבת מים לעשרה גמלים שהלכו יום שלם בלי לשתות, זוהי עבודה שאינה קלה כלל וכלל, גם לאנשים מבוגרים; כל שכן לרבקה, שהיתה ילדה קטנה בת שלוש שנים (עי' רש"י בראשית כה, כ). באר המים היתה במקום נמוך [שהרי הכתוב אומר: "וַתֵּרַד הָעֵינָה וַתִּמְלֵא כֶּדָה וַתַּעַל" (שם כד, טז)], ובכל שאיבה ושאובה צריכה היתה רבקה לרדת אל מקום הבאר, ולטפס משם עם כד מלא מים בחזרה אל מקום עמידת הגמלים. "וַתַּעַל". כך היתה צריכה לעשות עשרות פעמים!

רבקה רצה ושואבת עוד ועוד, ואילו אנשיו של אליעזר עומדים מן הצד ולא מציעים שום עזרה. מדוע הם לא מציעים עזרה? - ודאי קבלו הוראה מאליעזר שלא לעזור לה, כדי שיוכל לבחון אותה, אם בעלת חסד היא. מה היה עושה אדם רגיל במקרה כזה? - אדם רגיל היה "מתפוצץ" מכעס, אם לא מעייפות: "איך זה שעשרה גברים חסונים ובריאים עומדים ומביטים, ואף אחד לא נוקף אצבע לעזור לי?" אבל לא זה מה שקרה לרבקה. הילדה הזאת, שבסך הכל הלכה להביא למשפחתה כד אחד של מים, רצה אל הבאר שוב ושוב, עד שסיימה להשקות את כל עשרת הגמלים של אליעזר כדי ספוקם, והיא אינה מתרגזת. להפך, מסתמא היא מצטערת על כך שרק עשרה גמלים יש כאן ולא עשרים, כי היא אוהבת לעשות חסד עד כלות כוחותיה.

מורי ורבי הגה"צ רבי גדליה איזמן שליט"א התבטא ואמר, שצריך להיות "משוגע" על חסד כדי לעשות מה שעשתה רבקה. זוהי אכן אהבת חסד הגובלת ב"שגעון". הרי היתה יכולה לבקש מאנשיו של אליעזר לעזור בהשקיית הגמלים, שהיו סוף סוף הגמלים שלהם! אבל היא אינה מבקשת עזרה מאיש. היא בעצמה שואבת מים לכל הגמלים, עד הסוף. בזה מתברר, שרבקה אכן ראויה לבית אברהם, שהרי הפגינה מדרגה נשגבה ונדירה של

מה הפסיד עפרון החתי כשנטל כסף מאברהם?

"וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן, וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת" (בראשית כג, טז). מה פירוש "וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן, וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף"? הרי עפרון כלל לא רצה כסף! הוא ויתר על הכסף! "אֲרֵץ אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל כֶּסֶף בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ - מֵהָיָא חֲשׂוּבָה, לְכָלֹּם! אֲלֵא הִנֵּה אֵת הַמְכָר, וְאֵת מֵתֵךְ קְבוּרָה" (רש"י שם, טז). אלא שאברהם שומע לא רק עם האוזניים, הוא שומע גם עם השכל. אם עפרון נוקב בסכום מוגדר, "אֲרֵץ אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶיךָ מֵהָיָא", אז "די לחכימא ברמיזא" (רשב"ם שם, טז). אברהם מבין שזה הסכום שעפרון רוצה לקבל עבור השדה. לכן, "וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת". וכשעפרון כבר "מתגמש" ו"מסכים" לקבל כסף, אז זה עד הסוף! "נטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין, שנאמר: 'עָבַר לְפָתָר, שְׁמֵתִקְבִּלִים בְּשֵׁקֶל בְּכָל מְקוֹם, וַיֵּשׁ מְקוֹם שֶׁשְׁקִלְהֶן גְּדוּלִים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין" (רש"י שם). ערכם של הקנטרין הוא פי מאה (!) ממתבע רגילה של שקל, בזמן התורה (עי' בכורות נ, א). מצד הדין, כשאומרים מחיר, מתכוונים למטבע המקובלת באותו מקום שבו התבצעה העסקה, ואם עומדים בחברון, אז הכונה היא למטבעות של חברון, לא של מקום אחר. אבל זהו עפרון. כשהוא כבר לוקח, הוא לוקח בהידור. "שקלים גדולים, שמתקבלים בכל מקום".

עפרון מדבר על "לתת" לאברהם, אבל באמת הוא רוצה כסף. חז"ל אמרו על עפרון: "נִבְהָל לְהוֹן אִישׁ רַע עֵינַי, וְלֹא יָדַע פִּי חֶסֶר יְבִאָנוּ" (משלי כה, כב). "נִבְהָל לְהוֹן אִישׁ רַע עֵינַי - זֶה עֶפְרוֹן, שֶׁהִכְנִיס עֵינַי רַעָה בְּמִמּוֹנוֹ שֶׁל צַדִּיק; וְלֹא יָדַע פִּי חֶסֶר יְבִאָנוּ - שֶׁחֲפָרְתּוֹ הַתּוֹרָה וְאִ"ו" (ב"ר נח, ט), שבכל הפרשה נכתב 'עפרון' מלא, ובסופה נכתב חסר - 'עפרון' (בראשית כג, טז). [וציין בעל הטורים (שם) עוד, ש'רע עין' בגימטריא ארבע מאות, וכן 'עפרון' בגימטריא ארבע מאות. שבגלל ארבע מאות שקל כסף שנטל 'רע עין' זה מאברהם, חסרתו התורה וא"ו ונקרא 'עפרון'].

וקשה: איזה מין עונש הוא זה לעפרון, שחפרתו התורה נא"ו? מה אכפת לו מזה? וכי הוא מרגיש בזה בכלל? התשובה היא, שאות נוספת בתורה איננה סתם עוד טיפת דיו של הסופר. בכל אות בתורה רמוזים תְּלֵי תְּלֵי תְּלֵי של הלכות, ועולמות רוחניים לאין מספר תלויים בה. וא"כ, כשנחסרה אות משמו של עפרון, הפסיד עפרון עולמות שלמים שהיו יכולים להיות תלויים בו, ועתה הם אינם תלויים בו.

ולא רק אות משמו הפסיד עפרון, אלא פרשה שלמה הפסיד! אם היה עושה חסד עם אברהם ושרה - פרשה שלמה בתורה היתה כתובה לזכותו של עפרון, לספר על צדקותו

(כתובות נ, א), אבל במסגרת החומש שאותו מותר לאדם לתת - כמה שיתן יותר, הוא מתקרב יותר לקב"ה. גם כשעושים מצוות אחרות, לא צריך להוציא יותר מחומש מנכסיו בשביל מצוות עשה (עי' שו"ע או"ח סי' תרנ"ו ס"א ברמ"א ובמשנ"ב שם סק"ז). רק בשביל לא לעבור על לאו, צריך לתת אפילו כל רכושו (רמ"א שם).

להיות אוהב חסד

אברהם אבינו מחמיר על עצמו, שלא לקחת כלום ממלך סדום. למרות שעל פי דין כל מה שזוכה בכיבוש מלחמה יכול לקחת לעצמו, בכל זאת, בשביל לקדש שם שמים, שלא יאמר מלך סדום "אני העשרתי את אברהם, ולא הקב"ה העשיר אותו" (בראשית יד, כג ורש"י שם), הוא מחמיר על עצמו שלא לקחת ממלך סדום "מחוט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל". מלך סדום הוא ההפך הגמור מאברהם אבינו. הוא בעל כח הנטילה. בסדום כל השיטה היא לקחת ולא לתת, ואברהם מטעים את מלך סדום את כח הנתינה, כשהוא לא לוקח ממנו שום דבר. אמנם יש דעה בחז"ל, שאברהם נענש על כך שגם את הנפשות החזיר למלך סדום, ובכך "הפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה" (נדרים לב, א), וכפי שדברנו בשבוע שעבר, אבל מצד קידוש השם אברהם חושב שצריך להחזיר למלך סדום גם את הנפש וגם את הרכוש. את הכל הוא מחזיר למלך סדום, כדי להראות את הניגוד הגמור למלך סדום, את כח הנתינה ולא הנטילה.

והנתינה של אברהם הרי גדולה לא רק בכסף. עיקר הנתינה של אברהם אבינו היא עם הלב, לתת לאורחים חיי עולם, ללמד אותם שיש בורא לעולם, ולקרב אותם למלכות שמים. הוא לא נותן רק חיי שעה לאורחים, אלא גם חיי עולם. זה החסד הגדול של אברהם, לתת לאורחיו גם חיי עולם. ולא רק מה שהוא נותן לאורחים, אלא גם איך שהוא נותן לאורחים. כשאברהם עושה חסד, הוא עושה עם כל הלב. מוסר את כל הנפש שלו עבור החסד.

הפסוק אומר: "וַתִּפֶּק לְרַעֲב נַפְשָׁךְ" (ישעיהו נח, ט). חז"ל מביאים, שמלאך המוות נשלח לקחת את נפשו של ר' חייא, ור' חייא היה קודש קדשים, ומלאך המוות לא היה יכול לנגוע בו. מה עשה מלאך המוות? התחפש לעני, ובא לבקש צדקה מר' חייא. ר' חייא ניגש, כמובן, לתת לו ככר לחם. הראה לו מלאך המוות שהוא מלאך המוות, ואמר לו: אם מרחם אתה על עני, למה לא תרחם גם עלי? גם אני עני! אני צריך את נפשך! תן לי לקחת את נפשך! קיבל ר' חייא את הטענה, ועבר לחיי עוה"ב. והקשה בזה מו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל: איזה דמיון הוא זה? בשלמא ככר לחם - זה באמת צריך לתת לעני. בשעת הדחק אתן לו אפילו שני ככרות. אבל את הנפש שלי?! הרי "עור פֶּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" (איוב ב, ד) נפשו של אדם שווה לו יותר מכל ממונו! וא"כ, איזה חיוב יש למסור לעני את הנפש? הרי חיוב נתינת צדקה הוא לא יותר ממעשר, ולכל היותר חומש, אבל לא את הכל! וודאי שלא את הנפש! התירוץ הוא, שר' חייא, כשהיה נותן

אהבת חסד - לעשות חסד בשמחה ובחפץ לב גם עם מי שהיה יכול בקלות להסתדר בכוחות עצמו.

אחיה של רבקה הוא לא כזה. אחיה רוצה כסף. כשהוא רואה נזם וצמידים, הוא רץ (שם, כט-ל). לא רץ להכנסת אורחים, אלא רץ כי יש נזם וצמידים. אבל רבקה איננה כזו. היא מוסרת את נפשה כדי לעשות חסד ולהיטיב עם האורחים.

איזה ממון לוקח עמו האדם לעולם הבא?

לאדם יש כח הנטילה וכח הנתינה. יש אנשים המתחזקים בכח הנתינה, ויש אנשים שנשארים בכח הנטילה. חז"ל אמרו, "כשאדם בא לעולם, ידיו קפוצות הן, כלומר: כל העולם כולו שלי הוא, ואני נוחלו. וכשהוא נפטר מן העולם ידיו פשוטות, כלומר: לא נחלתי מן העולם הזה כלום" (קה"ר ה, כב). שהרי כל מה שאדם לוקח מן העולם - נשאר כאן, בעולם הזה, ולא הולך איתו לעולם הבא.

יש סיפור ידוע על מלך אחד, שהיה לו שר יהודי שהיה עשיר גדול, ואנשי החצר העלילו עליו, שהוא מעלים מהמלך חלק גדול מנכסיו, ולא משלם למלך את שיעור המס שעליו לשלם כפי רוב נכסיו. החליט המלך להחרים את רכושו ואת פנקסי חשבונותיו, כדי לבדוק, האם יש התאמה ביניהם. בדק ומצא, שבפנקסים כתוב, שהונו מגיע לסכום מסויים, כשלמעשה נכסיו שוים פי כמה וכמה יותר ממה שהיה רשום בפנקסי החשבונות. ראה המלך שצדקו אנשי החצר, והחליט להרוג את השר. ובכל זאת, לפני שבצע את גזר הדין, החליט לשאול את השר היהודי: מה ראית לשטות זו? אם יש לך כל כך הרבה כסף, למה דיווחת על סכום נמוך בהרבה? אמר לו היהודי כך: רכושי הרב - כלל אינו שלי! הרי ראית, שברגע אחד הוחרם כל רכושי בפקודת המלך. רק הסכום שרשום בפנקסי, הוא סכום הכסף שהוא באמת שלי, כי סכום זה הוא סכום הכסף שנתתי לצדקה, וכסף זה - גם המלך לא יוכל לקחת ממני, כי הוא רשום על שמי במרום!... קיבל המלך את ההסבר, ושחרר את היהודי. כי רק זה הוא הרכוש האמיתי שיש לאדם, מה שהוא מוציא ונותן לאחרים עבור צדקה, או תלמוד תורה או מצוות אחרות, ולא מה שהוא שומר לעצמו. זהו גם הרכוש שאדם נוטל עמו לעוה"ב, את מה שהוא נתן לאחרים, לצדקה, לתלמוד תורה ולמצוות אחרות. ואילו שאר הכסף, שאותו אדם שומר לעצמו - הכסף הזה נשאר כאן, בעולם הזה, ואותו הוא לא לוקח עמו.

ה' ברא את האדם כך, שמרגע שהוא בא לעולם ועד צאתו ממנו הוא מוכרח לקחת מן העולם. מיד כשאדם נולד, הוא מוכרח לקחת מן העולם אויר, אח"כ גם אוכל ודירה ובגדים, אח"כ דברים אחרים, וההכרח לא יגונה. אלא שאדם צריך לדעת להיות גם "נותן", להשתדל לפתח בעצמו גם את מדת הנתינה. ככל שהוא יותר "נותן", הוא יותר דומה לקב"ה. ככל שהוא יותר "נוטל", הוא יותר מתרחק מהקב"ה. כי הקב"ה הוא רק נותן, ולא נוטל כלום. ממילא, כמה שאדם הוא "נותן", הוא נעשה כביכול דומה לקב"ה, וכמה שהוא נוטל, הוא מתרחק מלהיות דומה לקב"ה. נכון שחז"ל הגבילו ואמרו, שאסור לאדם לתת כל מה שיש לו לצדקה, אסור לו לבזבז יותר מחומש כדי שלא יגיע למצב שיצטרך לבריות

שהמלך או הקב"ה לחצו עליהם, אלא מפני שרצו באמת להרים תרומה להקמת המקדש, את זה מבקש דוד מ'ה לשמור לעולם. כי רחמנא ליבא בעי (עי' סנה' קו, ב) - רוצה את הלב שלנו, לא את הכסף והזהב שלנו. וכשהלב באמת שמח במצוה - זוהי זכות גדולה, כי זו ההוכחה האמיתית שאנו באמת מעריכים את המצוה.

אנו גם צריכים לקוות שנעשה מצוות בשמחה. מה שנותנים - לתת מתוך שמחה. שתהיה לנו שמחה בעבודת ה'. על זה אנו מתפללים, "שְׁמְרָה זֹאת לְעוֹלָם, לְיִצְרַח מִחֻשְׁבוֹת לְבַב עַמְּךָ".

איך באמת מגיעים לזה, ששמחים לתת? - גם את זה אומר דוד המלך בתפילתו: "פִּי מִמְּךָ הִפְלֵל, וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לִּי" (דהי"א כט, יד). הרי אין לנו שום דבר מצד עצמנו. כל מה שיש לנו בעולם, זה מה שה' נתן לנו. אנו נותנים לה' מה שהוא נתן לנו, לא נותנים שום דבר משלנו. ממילא, הוא מידו הרחבה יתן לנו שוב. אבל כרגע, גם אם אנחנו נותנים לו, אנו נותנים רק דבר שקבלנו מה', אז אין לנו על מה להצטער. זה הכח הגדול שירשנו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, את הנתינה מתוך שמחה, את הלב לקרב בני אדם לעבודת ה' ע"י נתינה. זה טוב לשמים וטוב לבריות גם יחד. יש אנשים שטובים לבריות אבל רעים לשמים, אבל האבות לא היו כך, היו טובים לבריות ויחד עם זה טובים לשמים, לקרב את הבריות לעבודת ה', כמו שהמשנה אומרת על אהרן: "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב). זאת אהבת הבריות הכי גדולה, שזוכים לקרב את הבריות לתורה, שיקיימו תורה ומצוות, זו האהבה האמיתית לבני אדם.

נטילה שהיא נתינה, ונתינה שהיא נטילה

לבן הארמי רוצה ההפך מרבקה. הוא רוצה רק לקחת. גם כשהוא נותן, זה כדי לקחת עוד פעם. הוא נותן לאליעזר מקום ללון, אבל בעצם הוא רוצה לקחת מאליעזר כמה שיותר. או להרוג את אליעזר כמו שהוא ניסה, ואם לא להרוג אותו אז לפחות לנצל אותו, להוציא ממנו כמה שיותר. אז יש אדם שגם הנתינה שלו כל מטרתה היא נטילה, ויש אדם שגם הנטילה שלו היא נתינה.

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל אמר בזה משל יפה: שני חנוונים מוכרים סחורה זהה באותו מחיר. האחד, כל מטרתו היא לתת לכל יהודי כל טוב - חלות ובשר ודגים ועוד. אלא מאי? אם רק יחלק חנם אין כסף יין וחלב ושאר מוצרים, לא יוכל להמשיך לאורך זמן בנתינתו, שכן לא יהיה לו ממה לחדש את המלאי, וגם לא יהיה לו ממה להתקיים כדי שיוכל לשרת את הלקוחות. ממילא, הוא מוכרח לעסוק גם ב"לקיחה", ולקחת כסף מן הקונים. לעומת זאת, הסוחר השני, כל מטרתו לקחת כסף מן הבריות. ואולם, אם רק יתלה שלט על חנותו: "כאן מקבלים כסף", ספק גדול אם יהיה מי שיכנס לחנותו. הוא מוכרח אפוא לספק סחורה לאנשים, כדי שיסכימו להעניק לו מכספם.

צדקה, לא היה נותן לעני רק ככר לחם, אלא היה נותן את כל הלב! "וְתִפֶּק לְרַעֲב נֶפֶשׁךָ". אומר לו אפוא מלאך המוות: כמו שלעני אתה נותן את כל הלב, תן גם לי את כל הלב!... גם אני עני. נשלחתי מהשמים לקחת אותך, ואני צריך שתתן לי את כל הלב... ור' חייא קיבל את הטענה הזאת ועבר לחיי עולם הבא. כך צריך לתת צדקה, מכל הלב, ועם כל הנשמה.

על כל פנים, רואים מהגמרא הזו, שלכל עני רב חייא נתן את כל הנשמה. זהו כח נתינה כמו של אברהם אבינו, לתת את כל הלב עם הנתינה, לא רק את הלחם בלבד. הרי יש מצוה של צדקה לעני, אבל יחד עם הצדקה יש גם אזהרה של התורה, "נְתוּן תַּתֵּן לוֹ, וְלֹא יֵרַע לְכַבֵּךְ בְּתַתֵּךְ לוֹ" (דברים טו, י). שלא תתן צדקה בצער וברוע לב, "אוף, שוב צריך לתת כסף בשביל צדקה"; אלא תתן בשמחה.

למה זה כל כך חשוב, לתת בשמחה? ראשית כל, מפני שאם לבכך רע, זוהי מידה רעה. אתה קמצן. אבל חוץ מזה, זה גם מראה על חסרון באמונה. אם היית מאמין בה' בשלמות, היית מבין שבפרוטה של צדקה שאתה נותן, אתה מרויח הרבה יותר ממה שנתת. אם מישהו יציע לך לקנות וילה בפרוטה, היית מצטער על הפרוטה?! היית שמח על ההזדמנות! אז דע לך, שאתה קונה לעצמך וילה בעולם הבא! בזיל הזול אפשר לקנות עולם הבא. אם כך, למה ש"ירע לְכַבֵּךְ בְּתַתֵּךְ לוֹ"?

חוץ מזה, הרי ה' משגיח על העולם, וא"כ לא יחסר לעשיר כלום אם יתן לעני כמו שצריך. אז אין סבה להצטער על מה שנתן לעני, כי מה שהוא נותן לעני ה' יחזיר לו ביד רחבה, בכפל כפלים ממה שהוא נותן. לא להיות "נבהל להון" כמו עפרון, שכואב לו לתת, אלא להיות טוב עין, בעל רצון לתת. "כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד". לא רק שנעשה חסד, אלא שגם נאהב לעשות חסד, שנרצה לתת, שכח הנתינה יהיה אצלנו עיקר, ולא כח הנטילה.

לתת בשמחה!

אנו אומרים בכל יום את הפסוק: "ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ, שְׁמְרָה זֹאת לְעוֹלָם, לְיִצְרַח מִחֻשְׁבוֹת לְבַב עַמְּךָ" (דהי"א כט, יח). מה פירוש הפסוק? על מה בדיוק מבקשים כאן מ'ה' לשמור לעולם? - התשובה היא, שבקשה זו היא בקשתו של דוד המלך לאחר שאסף את כל השרים והפקידים הגבוהים, כדי להודיע להם על התכנית לבנות את המקדש ע"י שלמה בנו, ולהתרימם לטובת המלאכה. השרים אכן תרמו סכומי כסף עצומים בלב שלם, כפי שמציין הפסוק: "וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל הַתְּנַדָּבָם, כִּי בָלַב שְׁלֹם הַתְּנַדָּבוֹ לָהּ, וְגַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ שָׂמַח שְׂמִיחָה גְדוֹלָה" (שם, ט), ועקב כך מבקש דוד מה': "וְעַתָּה, עִמָּךְ הִנְמַצָּאוּ פֶה, רְאִיתִי בְשִׂמְחָה לְהַתְּנַדָּב לָךְ. ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ, שְׁמְרָה זֹאת לְעוֹלָם, לְיִצְרַח מִחֻשְׁבוֹת לְבַב עַמְּךָ"! לא את מעשה התרומה עצמו מבקש דוד מה' לזקוף לזכותם, [עליו דוקא אומר דוד: "כִּי מִמֶּךָ הִפְלֵל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לִי" (שם, יד) - הכסף כלל אינו שלנו, בסך הכל החזרנו לך חלק קטן ממה שקבלנו ממך], אלא את "יִצְרַח מִחֻשְׁבוֹת לְבַב עַמְּךָ". את מחשבת הלב שהיתה בשעת התרומה, שתרמו ברצון ובלב שמח, לא מפני

תורה, ובזה הוא נותן לעולם. והנטילה היא צרכי הגוף שהוא נוטל מהעולם כדי להתקיים, כאכילה ושתייה ועוד. אדם צריך לדעת, שלמרות שהוא מוכרח לקחת, אבל המטרה היא הנתינה. אצל מי שלא הולך בדרך התורה זה להפך. הוא אוכל רק כדי להנות מהעולם, אלא שבלית ברירה הוא גם צריך לעבוד, כי אף אחד לא יתן לו כסף אם לא יעבוד. אבל כל הנתינה שלו היא לצורך נטילה, לצורך הנאה בעוה"ז.

אשרינו שה' נתן לנו תורת חיים ואהבת חסד, וחיי עולם נטע בתוכנו.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

והנה, שני חנוונים אלו פועלים באותו אופן, נותנים סחורה, ולוקחים עבורה כסף. ובכל זאת, רב ההבדל ביניהם. אצל האחד גם הלקיחה אינה אלא נתינה, כי לקיחתו אינה אלא "היכי תמציי" כדי שיוכל להמשיך ולתת, ואצל השני גם הנתינה אינה אלא לקיחה, כי נתינתו אינה אלא "היכי תמציי" כדי לקחת מאנשים את כספם. ועל כן, אצל האחד מביא המסחר דבקות בקב"ה, שהרי הוא מתדמה לה', שגם הוא רק נותן ולא לוקח. ואילו אצל חברו, אותו מסחר עצמו, מביא דוקא לריחוק מה', שהרי כל כולו לקיחה, הפך ממידותיו של הקב"ה!¹ אי אפשר לשים אותו בעוה"ב בשביל זה, כי עוה"ב פירושו דבקות בקב"ה, ואדם זה רחוק מהקב"ה מרחק רב. מסתמא יקבל איזה שכר בעוה"ז, כסף, או משהו אחר, שהרי סוף סוף עסק בסיפוק צרכיהם של יהודים, אבל עוה"ב לא מגיע לו בעד זה. הלב שלו הוא לב של לקיחה, לא לב של נתינה. כמובן, אדם צריך להיות כמו החנווני הראשון. להשתדל כמה שיותר להיות נותן, ולא לוקח. כל אדם בעוה"ז הוא נוטל ונותן. הוא מקיים מצוות ולומד

1. ועי' גם אגרות חזו"א (ח"ב סי' צ') שכתב: "יקרה לפעמים, אשר מעשה בעלת צורה אחת תפרד לשתי מעשיות נפרדות, האחת מן הטובות והאחת מן הרעות, ואשר לפי מחשבתו של העושה ישוב משפטן, אם לעקל אם לעקלקלות". ועי' שם הדוגמא שהביא לזה.